

ISAŠ BAŠEVIŠ SINGER

CRVENA KEJLA

Prevod sa engleskog
Igor Cvijanović

Beograd
2019.
DERETA

Biblioteka
XX vek

Urednik izdanja
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
YARME UN KEYLE
Isaac Bashevis Singer

Copyright © 2016 by The Isaac Bashevis Singer Literary Trust
All rights reserved including the right of reproduction in
whole or in part in any form.

The written instructions, photographs, designs, projects
and patterns are intended for the personal, noncommercial use of
the retail purchaser and are under federal copyright laws; they are
not to be reproduced in any form for commercial use.

This edition published by arrangement with Susan Schulman
Literary Agency, New York, New York USA
Copyright © ovog izdanja *Dereta*

PRVI DEO

PRVO POGLAVLJE

Pravo ime joj je bilo Kejla Lea Kuperminc, ali u Krohmalnoj ulici, koja nije imala strpljenja za duga imena, zvali su je Crvena Kejla zbog njene plamenocrvene kose. Njenog muža, Jermijahua Elijezera Holcmana, zvali su Jarmi, a uz to još i Trn. Nadimak „Trn” poticao je od bodlji koje su dečaci bacali za Tiša beav¹. Kad bi se neka od tih bodlji zapetljala u bradu, ili kosu kakve devojčice, nikad je nije bilo lako izvaditi. Isto tako je Jarmi Trn voleo da bocka svoje drugare, kao i žene s kojima je bio u vezi.

Do dvadeset devete godine Crvena Kejla je već bila u tri bordela – jednom u Ulici Krohmalna, jednom u Smoči i jednom u Tamki. Čoravi Iče lično bio joj je prvi makro. Prvi put je videla Jarmija u kafani u Krohmalnoj šest. S trideset dve godine već je bio odslužio četiri kazne za krađu u zatvoru „Pavjak”. Bio je, takođe, ekspert za obijanje brava, a nekoliko puta su ga hapsili zbog trgovine belim robljem. Provevši dan i noć s Kejlom, Jarmi ju je odveo kod lokalnog rabina u Ulici Stavski i venčao se s

¹ Tiša beav – na hebrejskom doslovno znači „deveti dan meseca av”. Dan posta kada Jevreji oplakuju razaranje jerusalimskog hrama.

njom. Za razliku od drugih rabina, rabin iz Ulice Stavski nije postavljao pitanja parovima koji su mu dolazili da se venčaju ili razvedu. Jednostavno je prihvatao taksu od tri rublje i ispisivao potrebna dokumenta.

Bila je 1911, šest godina nakon revolucije 1905. Štrajkovi i bombe su već odradili svoje, a car Nikolaj II doneo ustav, ali Prva дума je rasturena, pa su izabrane Druga i Treća. Stranke su se svađale i u Rusiji i u Poljskoj. Crne centurije u Rusiji agitovale su za pogrome, a nacionalisti u Poljskoj pozivali su na bojkot jevrejske robe. Stotine hiljada mladih Jevreja krišom se prebacilo preko granice u Prusku i Galiciju i odatle nastavilo dalje, da traži svoju sreću preko okeana u Americi. Godinama su političari u trima jevrejskim novinama nazivali Balkansko poluostrvo buretom baruta. Predviđali su rat, ne samo između Srbije, Bugarske, Crne Gore i Turske već i između Rusije i Nemačke. Teodor Hercl bio je mrtav, ali su cionisti održali kongres te godine kao i svake prethodne. Socijalisti su u proglasima pisali da je cionizam uzaludna fantazija i da jevrejski radnici treba da se bore za socijalizam u zemljama u kojima žive, a ne da sanjare o nekoj zemlji koja je polupusta i, sem toga, naseljena Arapima. Sultan Abdul Hamid nikad ne bi izdao ferman koji bi Jevrejima dao autonomiju u Palestini.

Ali u kafani u Krohmalnoj šest nisu čitali novine niti su se bavili politikom. Njima je ostao u sećanju napad socijalista na podzemlje – kad su pobunjenici upali u bordele, tukli prostitutke, cepali posteljnu, ostavivši masnice na očima i slomljena rebra iza sebe. Ali sve je to bilo odavno. Nekoliko napadača je proterano u Sibir, nekoliko su

obesili u Citadeli, a znatan broj njih stradao je na Krvavu sredu.

Jarmi Trn je umeo da čita novine na jidišu. Poticao je od lopova iz mesta Pjaski. Neko vreme je čak učio u ješivi u Lublinu. Ako je neki lopov ili neko od njegovih kompanjona morao da piše kući roditeljima, ili u Buenos Ajres, dolazio bi kod Jarmija da ovaj napiše pismo na jidišu i adresira ga na ruskom. Jarmi je kupovao novine svako jutro, ali čitao je samo romane u nastavcima: *Krvava žena*, *Prevarena dama* i druge slične priče. Često bi Kejli čitao neki deo ili bi joj objašnjavao šta se dogodilo. Spisateljska mašta bi ozarila Kejline zelene oči.

„Pisci imaju tako šašave ideje”, rekla bi. „Umeli bi vetar da zauzdaju.”

„Sve su to besmislice”, rekao je Jarmi. „Te seka-perse samo sede sa olovkom u ruci i prave kule u oblacima. U stvarnosti ne bi znali hleba da se najedu.”

„Sve je to od proučavanja onih Tora”, rekla je Kejla. „Nabiju nos u one debele *Gemare* i bistre um.”

„Istina. Haskele Stakleni je bio dobar u školi. Kad bi mu neki dečak prišao da pita za savet, trljao bi se po čelu kao rabin”, rekao je Jarmi. „Prevario je sve Ruse u Poljskoj. Imao je tako laku ruku da je jednom digao zlatan sat samom šefu policije.”

„Jesu li ga uhvatili?”, pitala je Kejla.

„Sam ga je vratio. Rekao je: 'Vaša ekselencijo, izvolite svoj sat.' Ovaj glavonja umalo nije doživeo srčani udar.”

Jarmi i Kejla ne samo da su voleli da spavaju zajedno već i da razgovaraju međusobno. Ostajali su budni duboko u noć u svom stanu u Krohmalnoj osam i pričali. Crvena Kejla je imala milion priča, a za svaku priču

koju bi ona ispričala Jarmi je imao deset. Otkako su je doveli iz provincije pre dvadeset godina, Kejla nije kročila izvan Varšave. Najdalje je otišla do gradskih četvrti Prage i Pelcovizne. Ali Jarmi Trn se naputovao. Proveo je mnogo vremena u vozovima, igrajući razne vrste kartaroških igara na kojima je varao seljake. Neko vreme je bio krijumčar u Mlavi, gde su svakog ko je želeo da ide u Ameriku prebacivali preko granice. Krijumčario je, takođe, i nelegalnu robu u Prusku, a odatle dalje u Rusiju. Jednom su ga umalo poslali s tovarom belog roblja u Buenos Ajres. Znao je sve makroe i obijače sefova u Poljskoj. Imao je kalendar sa datumima svih vašara u Rusiji.

Kejla mu je ushićeno govorila: „Jarme, ja sam naj-srećnija žena na svetu! Samo jedno tražim od Boga – da me sreća stalno prati. Uvek ubacujem novac u kutiju za priloge sirotinji i molim se Bogu za tvoje zdravlje.”

„Kejla, ne bih te menjao ni za gomilu zlata tešku koliko i ti”, odgovarao je Jarmi.

„Ovakve ljubavi kao naše nije bilo od nastanka sveta”, šaputala je ona.

To je bilo tačno. No, par je imao dogovor da nijedno od njih nije moralo da se suzdržava. Ako neka žena zapadne za oko Jarmiju ili ako se Kejli dopadne neki muškarac, mogli su da urade kako im srce ište, uz samo jedan jedini uslov – da ne taje ništa i da odmah potom opišu ceo događaj jedno drugom. Oboje su se držali tog sporazuma.

Za dve i po godine, koliko su bili zajedno, Jarmi je zastranio svega nekoliko puta kad je u izvesnim prilikama putovao van grada. A te nedelje Kejla se prvi put podala Ćoravom Iče u bolnici u Čistoj ulici, gde je bio zatvoren pošto ga je izbo neki krijumčar. Ćoravi Iče je

potegao veze da dobije jednokrevetnu sobu. Kad mu je došla u posetu i donela pitu sa sirom, Iče je, sa zavojima i svim ostalim, tražio da mu Kejla podari šta mu je potrebno zarad starih vremena.

Bolestan i grozničav kakav je bio, uvukao ju je u bolnički krevet. Trajalo je kraće od minut, budući da je medicinska sestra stajala sa druge strane vrata i tračarila s portiom. Te noći, kad je Kejla rekla Jarmiju šta se dogodilo, on ju je obasuo poljupcima i uskliknuo: „Kejlice, učinila si dobro delo. Mazel tov!”

„Preplakala sam ceo dan”, rekla je.

„Preplakala? Zašto? Pa nisi ti neka licemerna bogomoljka, a ni ja baš nisam poštenjačina.”

„Jarme, želela sam da ostanem čista za tebe, ali on me je privukao sebi i dok sam se opasuljila, ta strahota se završila. Pljunula sam ga posred lica.”

„Nisi imala pravo da to uradiš. Čoravi Iče bi mogao da ti bude otac.”

„Znači nisi ljubomoran?”

„Ni najmanje.”

Jarmi je nagovorio Kejlu da mu ispriča sve pojedino-
sti – svaku sitnicu. Neprestano ju je iznova zapitkivao. Strašno bi se uzbudio i zapao u neku vrstu razuzdane očaranosti. Istina je i da je Kejla reagovala na istovetan način kad je Jarmi priznao svoje avanture s kuvaricom u Kališu i ženom jednog stolara u Lođu.

Te noći Jarmi je diskutovao o činjenici da Čoravi Iče stari. Više nije bio kao nekad, a kad izađe iz bolnice, bila bi im čast da ga pozovu u svoj dom i ugoste nekoliko dana ili čak dve nedelje, dok se ne oporavi.

„Ne zaboravi da ti je on bio prvi”, rekao je Jarmi.

„Jarmi, sve sam ih zaboravila. Udala sam se za tebe kao devica.”

„Potvrđena devica sa dokumentima koji to dokazuju! Ne budi blesava i sve će biti u redu.”

Narednog šabata, nakon ručka, Jarmi i Crvena Kejla su ponovo otišli u bolnicu da posete Ćoravog Ičea. Jarmi je kupio kutiju slatkiša za pacijenta, konzervu kavijara i buket cveća. Dok je par išao ulicom s poklonima u rukama, posmatrali su ih sa svakog prozora i balkona. Kejla je bila srednje visine i imala podignute grudi, uzak struk, oble kukove i noge uske u člancima, a široke u listovima. Kukovi su joj, zapravo, bili ravni kao kod dečaka, ali je oblikovala svoju figuru pomoću jastučića. Sunce je obasjavalo Kejline crvene kovrdže tako da su se presijavale kao plameni jezičci. Jarmi, koji beše viši od nje, i dalje je bio dečački tanak. Imao je upale obraze, krupne crne oči koje su delovale nekako neravnomerno usađene i nos što je ponekad izgledao kao da je prav, a povremeno kao da je povijen poput ptičjeg kljuna. Vrh brade mu je bio špicast i razdeljen jamicom.

Muž i žena su se kretali graciozno poput plesača. Jarmi je nosio novo odelo, kravatu sa cvetnim dezenom i bisernom iglom, smeđe cipele sa šnalom i polucilindar. Kejla je bila odevena u žutu haljinu s prorezima sa obe strane, žute cipele s pozlaćenim kopčama i tankim štiklama, šešir ukrašen trešnjama i cvećem. Oko vrata joj je visio medaljon na lancu. Na ušima su se njihale špicaste minduše. Oba Kejlina članka iznad šaka pokrivale su narukvice. Svi su znali gde se par zaputio – u posetu Ćoravom Ičeu, Kejlinom prvom, koji ju je kasnije predao Seljaku Hajmlu iz Počajova. U to vreme Ćoravi Iče se

spandao sa Debelom Rajcele, koja je odbila da živi s njim sve dok nije poslao Crvenu Kejlu negde drugde.

Kad su Jarmi i Kejla došli u bolnicu, soba Ćoravog Ičea bila je prepuna njegovih ljudi. Iako je bilo zabranjeno donositi pacijentima hranu koja se teško vari, doneli su mu seckani luk na pilećoj masti, čolent čorbu, kugel, riblje ćufte, kobasice od luka i čvarke, kao i vino, viski i brendi. Madam nekog bordela donela je pacijentu buket ruža.

Svi su bili tu: Šmul Pavlaka, Lajbuš Dugonja, Vatreli Mordkele, Mudra Šaja i Debela Rajcele, koja je sad živela s mašinovođom teretnog voza, petnaest godina mlađim od sebe. Čak je i jedan policajac iz Sedmog distrikta došao u posetu Ičeu, koji je bio jednako povezan i s policajcima i s lopovima. Policija je trenutno tražila krijumčara Berela Utrobu zato što je zario nož Ičeu u vrat. Smatralo se čudom što je Iče uopšte preživio. Osim policije, i prijatelji Ćoravog Ičea su tražili Berela Utrobu po celoj Varšavi. Svi su ga već smatrali mrtvim budući da je pala odluka da ga ubiju kad bude uhvaćen.

Ćoravi Iče, slep na jedno oko i s reckavim ožiljkom na levom obrazu, ležao je u krevetu zavijenog vrata. Bio je ogroman, s ručerdama kojima bi mogao zadaviti vola, širokog nosa, guste, čupave kose boje soli i bibera. Jedno oko mu se krilo iza crnog poveza, dok je drugo streljalo pogledom punim stroge rešenosti rođenog vođe. Šta bi Krohmalna, trg i kafana bili bez Ičea? Njegovi prsti bili su upleteni u sve. Ipak, već je pripadao starijoj generaciji. Nova sorta džeparoša, ucenjivača, kavgadžija i pljačkaša već se bila pojavila – spremna da ubije i rizikuje vlastitu

slobodu za nekoliko groša. Ali stara garnitura je još bila dovoljno jaka da ih drži van velikih poslova.

Na ulici se pričalo da Ćoravi Iče krije pištolj pod bolničkim jastukom ili dušekom. Imao je mnogo prijatelja, ali i veliki broj neprijatelja. Istina je bila da, uprkos svim svojim poslovima, Ćoravi Iče nije uspeo da ostavi ništa sa strane za sve te godine. Bio je rasipnik, spreman da pomogne bilo kome. Čak je davao priloge sinagogama, sirotištima i jevrejskim školama. Kad bi neko njegov završio u zatvoru, Iče mu je slao pakete i izdržavao ženu.

Kad su se Jarmi i Kejla pojavili na vratima, ostali su se razmakli da im naprave prolaz. Ćoravi Iče je podigao ruku u znak pozdrava. On jeste zamenio Crvenu Kejlu Debelom Rajcele, ali se kasnije pokajao zbog toga. Kad se Crvena Kejla udala za Jarmija Trna, Iče joj je poslao pedeset rubalja kao svadbeni poklon. Retko se dešavalo da se žena koja je bila u tri bordela uda, i to za tako obrazovanog muškarca, gotovo intelektualca, poput Jarmija Trna. Bio je to znak koji je svim prostitutkama u Varšavi davao nadu, signal da ljubav i dalje vlada svetom, čak i ako je žena zaglibila u blato do guše. Ponekad se događalo da se mušterija-pokrovitelj zaljubi u prostitutku i da je izvuče iz bordela, ali ti su onda odlazili u Ameriku ili čak Južnu Afriku i nikad više niko ne bi čuo za njih. Ali Jarmi Trn i Crvena Kejla ostali su u Krohmalnoj ulici. Dolazili su svakog dana u kafanu da igraju karte ili domine, ili da ogovaraju. Jarmi Trn se nije bio premetnuo u sasvim poštenog građanina. I dalje je uživao u zabranjenim radnjama, a njemu i Kejli se u potpunosti verovalo.

Nakon onog što je uradio Crvenoj Kejli kad mu je bila u poseti, Ćoravi Iče se bojao da će mu Jarmi postati

neprijatelj. Tražio je bio da se Kejla zakune da će ćutati. Čak je brinuo da bi mogao da padne u očima same Kejle zato što je pokazao takvu slabost i glupirao se sa ženom svog prijatelja. Kad je video da mu njih dvoje donose poklone, kamen mu je, kako se to kaže, pao sa srca.

Pomirisao je cveće koje su doneli i zamolio Kejlu da otvori kutiju slatkiša i da mu da jednu čokoladu kako bi im pokazao koliko mu je drago što su ga posetili. Rekao im je da sednu na kraj kreveta, pa su ostali ustali da im naprave mesta.

Mesecima je banda u kafani smerala nešto što je čak i njima delovalo kao puka mašta – jedan od onih planova za koje se kaže da su kule u oblacima. Jarmi Trn im beše ispričao za bandu u Americi koja se zvala Crna ruka. Bili su deo mafijaške organizacije koja je vodila poreklo iz Italije od davnina, a koja je emigrirala u bogatu Ameriku. Pripadnici Crne ruke nisu bili obični lopovi. Slali su pisma milionerima u kojima je pisalo: „Pošaljite nam toliko i toliko novca inače ćete dobiti metak u čelo.” Potpis je bio crna ruka. Ista banda bi povremeno otela bogate žrtve i zahtevala otkup da bi ih oslobodila nepovredene. Jarmi Trn je čitao o njima još u varšavskim novinama na jidišu, koje su prenele tu priču iz nekog njujorškog lista, i razmišljao kako bi mogli da pokušaju tako nešto u Poljskoj.

Jarmi Trn je imao na umu još jedan plan – da prokopa tunel ispod banke i isprazni njen trezor. I to beše pročitao u novinama. Ćoravi Iče, kao praktična osoba, odmah je to proglasio pustim snom u kojem se može izgubiti glava. Varšava nije bila Njujork ili Čikago. Kad bi počeli da kopaju tunel, Rusi bi to saznali istog trena. Izuzev toga, svi opasni momci u Varšavi voleli su da brbljaju i smesta

bi počeli da se hvališu svojim devojkama, a žene nisu imale samo dugu kosu već i duge jezike, te nisu umele da čuvaju tajnu.

Postojao je još jedan projekat – zaustaviti voz s poštom i ukrasti gotovinu. Taj nije pozajmljen iz Amerike jer je već bio realizovan u Poljskoj u vreme kad su socijalisti pripadali organizaciji pod imenom Proleterijat. Čitave vreće dukata nestale su tada, zašto tako nešto ne bi moglo ponovo da se uradi? Položiš gvozdenu polugu preko šina i voz mora stati. Poštanski vagon su čuvala svega dva ili tri čoveka. Dva-tri čuvara bi se lako mogla savladati, a da bi izbegli krvoproliće, mogli bi da ih vežu i zapuše im usta krpama.

Iče je, međutim, tvrdio da nije bilo pravo vreme za takvu krađu. Socijalisti su bili politička stranka. Usudili su se da pokušaju da svrgnu cara. U njihovim redovima bilo je sinova bogatog sveta, oficira, čak i generala. Uprkos tome, veliki deo bande je uhvaćen i obešen. Momci iz Krohmalne i Smoče nisu imali dovoljno oružja, a nisu umeli ni da naprave bombe. A i gde bi se sakrili s vrećama dukata posle pljačke? I kako bi podelili novac? Čoravi Iče je proveo previše vremena po zatvorima. Nije želeo da u svojim zlatnim godinama završi iza rešetaka ili sa omčom oko vrata. Stoga im je rasturio sve planove. Bio je zadovoljan sedmičnim prinostom koji je iznuđivao od bordela i trgovaca koji su plaćali obezbeđenje da im ne izgore prodavnice ili da im neko osovinskim uljem ne isprska brašno, tekstil ili pozamanteriju. Naposletku, momci su počeli da razgovaraju otvoreno o svim tim planovima na trgu ili u pivnici na broju sedamnaest.

U bolnici se opet povede priča o potrebi da se nešto preduzme kako bi se prodrimala cela Varšava i istovremeno digao veliki plen, ali Ćoravi Iče ponovo ostade gluv na sve predloge. Haskele Stakleni je bio mrtav. Još od previranja 1905, Varšava je vrvela od žandarma, tajnih agenata i običnih doušnika. Svaki kućepazitelj morao je da izvesti policiju i o najmanjoj besmislici. Ako bi se tri obučara našla zajedno na pivu, vlasti su to morale znati.

„Deco, danas se više nikom ne može verovati”, rekao je Ćoravi Iče. „Kao što je moja pokojna vrla majka umela da kaže: 'Od blata se pita ne pravi!'.”

Ostali su se razišli posle izvesnog vremena, ostavivši samo Jarmija Trna i Crvenu Kejlu. Zadesilo se da je Kejla morala da ode tamo gde i car ide peške, pa je Jarmi rekao: „Ičele, Kejla mi je sve rekla, nema razloga za sramotu. Obojica smo muškarci, nismo deca. Bila je tvoja pre mene. Ti si joj kao otac. Nadam se da se slažeš s tim.”

Ćoravi Iče je na tren ostao bez reči.

„Krv se uzburka od tolikog ležanja u krevetu. Zamolio sam je da ne priča.”

„Zakleli smo se jedno drugom da nećemo ništa tajiti.”

„E pa, ti si pravi brat. Dođi, daj ruku!”

I Ćoravi Iče stisnu Jarmijevu ruku s takvom silinom da je ovaj gotovo jauknuo od bola.

„Čoveče, ala si snažan! Đavo te odneo”, rekao je Jarmi od milja.

„Ponekad imam osećaj da mi se bliži kraj.”

„Iče, kad te otpuste odavde, dođi kod nas. Primićemo te kao oca.”

„Čime sam ja to zaslužio? Jarmi, preteruješ. Ne zaboravi da je Iče nekad postojao na ovom svetu.”

Kad su Jarmi i Kejla izašli iz bolnice i zaputili se ka opasnoj jevrejskoj četvrti, između Želazne i Gnojne ulice, već je počelo da se smrkava. Gledajući trg i u kuće prekoputa, delovalo je kao da u celom kraju žive propalice, ali u stvari u njemu su stanovali pobožni Jevreji i ugledne majke. Bilo je tu sinagoga, hasidskih škola u kućama učenja, hedera, čak i ješiva. Treći šabatski obrok se već služio u kućama učenja, a u prolazu pored njihovih kapija mogli su se čuti Jevreji kako pevaju himne da isprate šabat. Žene su sedele pokraj otvorenih prozora i recitovale „Bože Avramov”.

I Jarmi i Kejla poticali su iz pristojnih kuća. Iako je Jarmijev stric u Visokoj bio lopov, njegov otac je bio pobožan Jevrejin i ugledan šeširdžija. Otac je poslao Jarmija u heder, a posle čak i u ješivu u Lublinu. Kejlin otac je bio šamaš Šnajderove sinagoge u njenom rodnom mestu. Šabat je, naročito u pozno popodne, tik pre nego što se tri zvezde pojave na nebu, oduvek bacaio Jarmija i Kejlju u neko tiho i turobno raspoloženje. Njihovi očevi i Kejlina majka već su počivali na groblju i ma koliko duboko da je Kejla potonula u blato, nikad nije zaboravljala da zapali sveće u spomen svojim roditeljima. Imala je negde i brata i dve sestre, koji su je se u potpunosti odrekli. Vodili su pristojne živote. Jarmi je imao ostarelu majku i brata. Ni on ni Kejla nisu ponikli iz đubreta, što bi se reklo. Kejla je umela da se hvali kako je njen deda učio iz *Gemare* veličine stola. Povremeno, kad bi sreo nekog učenika iz hedera na ulici sa svetom knjigom pod miškom, Jarmi bi ga zaustavio i ispitivao. Jarmi se čak sećao prve stranice srednjeg dela *Mišne* i znao ju je naizust. Sebe je smatrao

jeretikom i često je govorio da nema Boga, ali Kejla je verovala u Boga, demone, zloduhe i urokljivi pogled.

Dok se par približavao broju osam, tri zvezde su već sijale iznad limenih krovova. Mesec zaplovi po nebu i Kejla reče: „Jarme!e, neka ti bude dobra nova nedelja!”

„Dobra nedelja, dobra godina.”

„Neka bude srećna nedelja”, poželi Kejla.

„Da, ako bog da.”

Jarmiju i Kejl!i nedostajalo je malo sreće. Otkako su se venčali, Kejla nije zaradila ni groš. Od čega bi? A dosta vremena je prošlo i otkako je Jarmi obavio neki posao. Ranije se nije plašio da iskuša sreću, da rizikuje sve za potencijalni profit. Ali otkako je sklopio brak sa Crvenom Kejlom, pretvorio se u svojevrsnu kukavicu, strahujući da stavi svoju slobodu na kocku. Vrlo dobro je znao da, ukoliko završi iza rešetaka, Kejla neće imati drugu mogućnost nego da se vrati u bordel. Već je bio navikao da jede na vreme, da ide u krevet ranije, da ima čistu posteljinu, čiste košulje, uredne fioke i kuvane obroke kakve su služili u Visokoj. Od same pomisli da sedi iza rešetaka, da ga tuku stražari, da jede hleb sa ukusom ilovače i supu sa ukusom masti, duša bi mu se sledila. Čak je počeo i da oseća sažaljenje prema žrtvama, pretežno gotovo siromasima koji su krivili kičmu za svaki odevni predmet, za svaku košulju, čak i za nekoliko pišljivih rubalja. Povremeno je o tome pričao s prijateljima u kafani, a oni su ga zadirkivali.

„Jarme!e, smekšao si.”

„Nisam svetac”, branio se. „Kad je bal, neka je bal.”

Žudeo je za poslom koji će se pozamašno isplatiti. Prepuštao se raznim ispraznim snovima. U međuvremenu je

živeo od svoje gotovine. Gotovo je već bio protraćio Kejlinu ušteđevinu za crne dane. Živeo je do daske, što bi se reklo, pred nadolazećom katastrofom. Često je trošio više nego što je mogao da priušti – recimo, na skupe poklone koje je odneo Ćoravom Iću onog dana u bolnici. Ali njegovi najbliži su znali da je sve to predstava.

Te noći za šabat njih dvoje su hteli da idu u pozorište da gledaju „Ujka Sema”, pozorišnu predstavu iz Amerike, a Jarmi je kupio karte za prve redove po ceni od jedne rublje. Ali prvo su morali nešto da prezalogaje na brzinu kod kuće, bilo je vreme za obrok koji ispraća kraljicu šabata, kako je bio poznat u narodu. Od šabata su preostali riblji rep, bajata vekna šabatskog hleba, pola haringe s mlečom i šerpa kiselog mleka koju je Kejla, kao dobra domaćica, lično stavila u ručni frižider još u petak.

Jarmi je imao običaj da kaže da bi Kejla mogla da kuva za samog cara. Bila je stručnjak da nađe jeftine namirnice na Janoševoj pijaci – umesto da kupi savršena jaja za kopejku po komadu, kupovala je napukla ili okoštala jaja koja su trgovci prodavali budzašto. Umesto rebarca, rozbratne i sličnih komada mesa, koji su koštali četrdeset kopejki za kilogram, Kejla je gotovo badava kupovala pileće i gušćije glave, noge, iznutrice i bupce i kuvala od njih čorbe i supe koje su, po Jarmijevim rečima, sadržale sve ukuse sveta. Ali kada čovek ima gotovinu, može pojesti celo bogatstvo. Jarmi i Kejla su ozbiljno razmatrali mogućnost da se odsele u Ameriku ili Buenos Ajres, ali i to je koštalo celo bogatstvo. Pored toga, onaj ko je dolazio u Ameriku ili Buenos Ajres bez prebijene pare morao je odmah da počne da radi – da pegla pantalone četrnaest sati dnevno. I u Njujorku je te godine vladala depresija.

Stizala su pisma s pričama o velikim beskrajnim štrajkovima i izgladnelim radnicima koji kopaju po đubretu u potrazi za hranom. A ako bi izbor pao na Buenos Ajres, tamo se moralo ići sa obezbeđenim sredstvima za život, a ne praznih ruku.

Jarmi se već naradio. Otac ga je poslao za šegrta kod jednog krojača gde je morao da iznosi pomije i njiše bebu umesto da uči zanat. Nisu mu čak ni hleb davali. Iako je prema poslednjoj uredbi iz Sankt Peterburga radna nedelja bila skraćena, radnici su i dalje dirinčili od jutra do mraka – odevali su se u rite, živeli u podrumima i iskašljavali vlastita pluća i živote.

Jarmi i Kejla su brzo jeli da ne bi morali da idu fijakerom ili čak tramvajem u pozorište. Ali kad su izašli na kapiju, već je bilo prekasno da krenu peške ili da stignu trolejbusom u Obožnu ulicu. Muž i žena se zavališe u fijaker, a Jarmi reče: „Četrdeset kopejki nam svakako više ništa ne znači, ovako ili onako. Svejedno je sve otišlo dođavola.”

„Od četrdeset kopejki se može živeti ceo dan”, istakla je Kejla.

Tokom šabata trg je bio manje-više pust. Radnje su bile zamandaljene. Ljudi zauzeti kriminalom, baš kao i oni koji su igrali tombolu za patišpanje ili pite sa sirom, ili poštteni prodavci leblebija, limunade, uštipaka od krompira, ljutog lima pasulja i pečenog kestenja – svi su oni odmarali za šabat. Ni prostitutke čak nisu izlazile u petak uveče da saleću mušterije ispred kapija stanarskih zgrada. Ali u trenutku kad bi se svetla ponovo upalila i Jevreji ispratili šabat, trg bi vrveo od ljudi, načičkan poput kifle posute makom. Iz tog meteža su se pronosili zvuci.

Kroz otvorene prozore sa gramofona su se čuli američki pozorišni dueti, solo izvedbe pojaca iz sinagoga, melodije iz „Kinke-Pinkea”, „Malog molitvenog šala” i „Jevrejske iskre”. Jedna popularna pesma sadržala je dvosmislene stihove:

*Tajna jeste
Bitno nije
Dobro je što
Lekar zna sve.*

Jarmi je molio kočijaša da vozi brže budući da nije želio da stigne na pola prvog čina, ali masa nije htela da ih propusti. Osim toga, veliki požar je izbio i vatrogasna kola projuriše, zvečeći i klopavajući, a za njima i kola hitne pomoći. Dim i plamen sukljali su kroz jedan prozor u prizemlju. Izvidnik koji je jahao ispred zveketavih vatrogasnih kola da upozori na lažnu uzbunu morao je da šiba ljude u masi po glavama kako bi napravili prolaz za konje u galopu. Pravo je čudo što niko nije bio pregažen. Prolaz kroz druge ulice nije bio ništa lakši.

Fijaker je jurio Gnojnom ulicom, presekao Graničnu, izbio na Krolevsku i odatle produžio ka Prožnoj i Obožnoj ulici. Dok je vozio kroz Krolevsku, fijaker je jednim delom išao duž Saksonske bašte, pa Jarmi i Kejla duboko udahnuše miris kestenovih stabala čije su olistale grane virile iznad gvozdene ograde. Jevreji u dugim ogrtačima od gabardena i žene s perikama i šeširima kojima nije bilo dozvoljeno da ulaze u park, a koji su takođe želeli da udahnu malo svežeg vazduha, sedeli su ispred na betonskim temeljima ograde.

Hvala bogu, i predstava je kasnila, pa su Jarmi i Kejla uspeli da nađu svoja mesta pre nego što se digla zavesa. U njihovom redu bilo je još parova koje su poznavali iz kafe. Jedan momak dade Jarmiju kesicu bukvice, a neka prostitutka počasti Kejlu čokoladnim oblandama posutim makom. Ali prizor što su upravo gledali na pozornici beše tako zanimljiv, tako živ i šaren, da se nisu potrudili ni da se zahvale na grickalicama.

Zavesa se podiže i ukaza se salon nekog milionera iz Njujorka, sa sve pozlaćenim klavirom, gizdavim nameštajem, tepisima, lusterima i kandelabrima. Milioner, u cilindru i fraku, predstavi suprugu – damu sa šeširom s nojevim perjem, u haljini sa šlepom – novopridošljom imigrantkinji iz Poljske. Bila je mlada, prilično žutokljuna, ali bedno odevena, očigledno sirotinja sa broda. Milioner se zvao Sem, a njegova žena Mildred.

„Mildred, draga moja”, rekao je Sem. „Ovo je moja nećaka Hindele iz Pinjčova. Bila je to poslednja želja moje pokojne sestre Bejle Gitel, bog da joj dušu prosti. Htela je da dovedem njenu jedinicu, Hindele, u Ameriku kako bi se mogla obrazovati ovde gde ću je imati na oku, kao da je moje rođeno dete. Budući da nam Bog nije podario decu, Hindele će nam biti kao ćerka. Od današnjeg dana ti ćeš, Mildred, biti njena majka, a ja ću joj biti otac. Upisaćemo je na najbolji univerzitet, obući kao princezu i udati za nekog zgodnog, obrazovanog mladića, a za sto ili više godina, ona će naslediti naše bogatstvo pošto niko ne živi večno, čak ni u Kolumbovoj zemlji.”

Čim je Sem završio svoju repliku, aplauz se prolomi pozorištem i Sem, Hindele i Mildred se duboko nakloniše

Isak Bašević Singer
CRVENA KEJLA

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura
Vesna Crepuljarević

Korektura
Aleksandra Šašović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-250-7

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2019.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077, 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.411.16(73)-31

СИНГЕР, Исак Башевис, 1904–1991

Crvena Kejla / Isak Baševiš Singer ; prevod sa engleskog Igor Cvijanović. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2019 (Beograd : Dereta). – 317 str. ; 21 cm. – (Biblioteka XX vek / [Dereta])

Nasl. izvornika: Yarme un Keyle / Isaac Bashevis Singer.
– Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-250-7

COBISS.SR-ID 277176076